

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Державного закладу

«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Ганна МУЗИЧЕНКО
«20» січня 2026 р.

ВИСНОВОК

про дисертацію здобувачки наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 033 Філософія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» **Городнюк Людмили Степанівни** з теми **«Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії»**

Науковий керівник – Борінштейн Євген Русланович, завідувач кафедри філософських та соціологічних студій та соціокультурних практик Університету Ушинського, доктор філософських наук, професор.

Витяг з протоколу № 3

**засідання наукового-методологічного семінару
кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

від 19 січня 2026 р.

Присутні: голова науково-методологічного семінару, завідувач кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик, доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р., учений секретар науково-методологічного семінару, доктор філософських наук, професор Атаманюк З. М., доктор соціологічних наук, професор Лісенко О. В., доктор філософських наук, професор Петінова О. Б., кандидат філософських наук, доцент Поплавська Т. М., кандидат філософських наук, доцент Вraith Г. Я., кандидат філософських наук, викладач Ткаченко К. В., кандидат філософських наук, доцент Рибка Н. М. (докторантка), аспіранти кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик.

СЛУХАЛИ: Обговорення дисертації здобувачки наукового ступеня доктора філософії, з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 033 Філософія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського» Городнюк Людмили Степанівни з теми «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії».

ВИСТУПИЛИ: голова науково-методологічного семінару, доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.: пропоную присутнім вислухати доповідь аспірантки Городнюк Людмили Степанівни про матеріали дослідження та висловити свої зауваження та пропозиції щодо представленої роботи.

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 27 жовтня 2022 р.)

Городнюк Л. С.: Шановний голову науково-методологічного семінару, шановні учасники семінару та гості! Представляю вашій увазі дисертаційне дослідження зі спеціальності 033 Філософія з теми «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії».

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що феномен цифрової людини у сучасній філософії і міждисциплінарному гуманітарному дискурсі – надзвичайно актуальний і привабливий для вчених та соціальних практиків: цифрова людина є суб'єктною та рушійною силою науково-технічного прогресу та глобальних цивілізаційних трансформацій. Тотальна цифровізація відкрила перед сучасною людиною безліч можливостей, створила нову систему відносин «людина-світ»: тепер будь-який аспект загальнолюдського буття неможливо уявити без залученості у цифровий вимір. Наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. з'явилася, а в кінці першої чверті сторіччя сформувалася цифрова (дигітальна) людина, або Homo Digitalis, – принципово новий тип Homo Sapiens, який співіснує з цифровими пристроями і цифровими системами, має цифрову ідентифікацію, чия життєва творчість відбувається в декількох вимірах, в тому числі і значною мірою, у віртуальному, чие буття суттєво або цілковито залежить від цифрового світу.

Тому ми розглядаємо феномен цифрової людини, який в контексті історично-еволюційних процесів та подій, сформував цифрову парадигму і, відповідно, цифрову природу сучасної людини. Масовізація численних цифрових пристроїв – девайсів, гаджетів, а також їхнього програмного забезпечення – програм, онлайн-сервісів, додатків і застосунків (які швидко увійшли до числа першочергових потреб неоантропа), поява віртуальної реальності, а пізніше – і штучного інтелекту, сформували динамічну синтетичну, складно організовану онтологічну систему, в якій людина нерозривно співіснує з цифровими пристроями. Тобто, дослідження сутнісних базисів існування цифрової людини в сучасному суспільстві є найактуальнішою проблемою буття.

Феноменологія цифрової людини полягає, зокрема, в тому, що вона розвивається та трансформується темпорально і експоненційно, здивовуючи сама себе і ледве встигаючи фіксувати і теоретизувати власну трансформацію у всьому її розмаїтті. Практика (повсякденна цифрова діяльність мільйонів людей) випереджає теоретичні дослідження щоденними винаходами, постійними цифровими оновленнями та налаштуваннями, які відкривають нові просторові та

комунікативні обрії, породжують нові форми та грані комунікації, соціальних інтересів та відносин, формуючи сучасну людину з новим світоглядом, новою епістемологічною позицією і онтологічними імперативами. Так само пришвидшено, як себе, сучасний Homo Sapiens змінює світ та активно втручається в сценарії розвитку майбутнього. Наука наздоганяє темпоралізоване життя цифрової людини і аналізує окремі феномени і напрямки, але, попри активний науковий, науково-популярний та публічний дискурс, залишається недослідженим значне проблемне поле філософського розуміння природи цифрової людини, її соціальної поведінки, нових онтологічних моделей, екзистенційних викликів.

Цифрова людина значно відрізняється від попередніх поколінь Homo Sapiens – способом мислити, способом приймати рішення, способом діяти, задовільняти власні і колективні потреби, навіть способом писати, читати та рахувати тощо, і саме вона, з власними світоглядними і ціннісними орієнтирами і екзистенційним баченням майбутнього – архітектор та оператор цивілізаційних трансформацій. Відповідно, розуміння цифрової людини – актуальний, пріоритетний напрямок сучасної науки і визначально важливе знання для розуміння всіх подальших процесів цивілізаційного розвитку.

Науковим завданням нашого дослідження є філософське осмислення феномену цифрової людини в контексті еволюційних соціально-історичних та соціокультурних процесів, якими зумовлена її природа, сутність, соціальна поведінка та вектор подальшого розвитку.

Наукова новизна дисертаційного дослідження зумовлена сукупністю визначених завдань, засобами їхнього вирішення та конкретизована у наступних положеннях. Вперше в сучасному філософському дискурсі розглянуто цифрову людину в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії, на фундаменті чого розкрито сутнісні ознаки людини в цифрову добу, а саме: гібридну ідентичність (одночасне існування у фізичному та цифровому просторах з глибоким взаємопроникненням цих станів один в одного), цифрову дихотомію (рефлексивний стан людини в режимі безперервної міграції між режимами офлайн та онлайн), інформаційну та епістемологічну залежність (в значенні делегування гаджетам пізнавально-знаннєвого функціоналу, інтелектуальних компетенцій, мисленнєвих актів), мережеву включеність як існування в стані перманентного увімкнення в цифровий світ, даність через дані (як проявленість у світі через цифрові та віртуальні дані, з якими людина значною мірою конститується), нову темпоральність (одночасність і багатозадачність замість послідовності, миттєвість комунікації, архівність досвіду, в якому все зберігається і нічого не зникає остаточно). Уперше запропоновано терміни «цифрова дихотомія», «цифрова харизма», «аналоговий слід», які спрямовані на визначення характеристик цифрової людини; проведено соціально-філософський аналіз феноменів промπτу і промπτингу як цифрової комунікації між людиною та штучним інтелектом.

Дякую за увагу.

Запитання після доповіді.

Доктор філософських наук, професор Атаманюк З.М.

Поясніть, як ви трактуєте онтологічний феномен «людина - гаджет»?

Городнюк Л. С.: Дякую за запитання. Досліджуючи специфіку існування людини у цифрову добу, ми розглядаємо великим планом дітище цифрової доби – Homo Digitalis, що співіснує з цифровими пристроями і цифровими системами, чия життєва творчість відбувається в декількох вимірах, в тому числі і значною мірою, у віртуальному, чий якість і рівень життя суттєво або цілковито залежать від цифрового світу. Вперше за весь період антропогенезу homo sapiens опинився водночас в паралельних вимірах, у звичній фізичній реальності і в віртуальній, яку винайшов власноруч, чим приречив себе на дихомічні стани постійних переключень, які ми досліджуємо як феномен цифрової дихотомії. Аналізуючи зміст, буденну поведінку цифрової людини в стані постійної життєвої і психологічної міграції між вимірами офлайн і онлайн, автор доводить, що сутнісною ознакою цифрової людини є її злиття з портативним девайсом, що став продовженням індивіда, спровокував розширення і сформував єдину з людиною нерозривну онтологічну систему «людина-гаджет». В якості теоретико-методологічних основ виступає науковий матеріал сучасних українських авторів – Бабіної С., Борінштейна Є., Волинець В., Жидка М., Куцєпал С., Мироненко Г., Прокопович Л., представників школи психоаналізу України та світу. Для визначення філософсько-антропологічного феномену цифрової людини ми аналізуємо дослідження зарубіжних та українських сучасних вчених Дзьобаня О., Краус К., Міллера Д., Хорст Х. Над природою віртуальності, віртуалізації, кіберсоціалізації цифрової людини та пов'язаних з цим станах і модифікаціях розмірковуємо на дослідницькому матеріалі Аврамової О., Бугайової Н., Кальки М., Огорокової В., Сінкевич О., Стратонової Н., Целковського Г., Пальчинської М., Чорної Л. Стосовно розуміння трансформаційних процесів цифрової людини ми використовуємо труди Капустіної Н., Шпітцера М.

Цифрова людина – складно організована внутрішня система, що є частиною складно організованих систем – онтологічної системи «людина-гаджет», всієї створеної людством техносфери (котра в цифрову добу співінтегрувалася з соціосферою), гібридної онтології людини та штучного інтелекту, динамічної системи трансформаційного розвитку, систем «людина-суспільство», «людина – інститут зайнятості», «людина-світ» тощо. Тому було вирішено розглянути цифрову людину у взаємозалежності з історичним і еволюційним розвитком, глобальним світом і особистим простором, і взаємодії з ними та всередині них.

Доктор соціологічних наук, професор Лісєнко О.В.

Людмила Степанівна, в мене до вас 2 запитання. Перше. Почула у вашому виступі вислів «цифрова харизма». Як ви трактуєте це поняття?

Городнюк Л. С.: Дякую за запитання. Найбільшу увагу даному поняттю ми приділили в підрозділі 2.2. «Феномен цифрової харизми в онлайн-комунікації», дослідивши природу харизматичного впливу в гуманітарному

дискурсі і застосувавши це знання до сучасних тенденцій соціальних відносин в цифровому вимірі, вважаємо, що маємо підстави стверджувати, що популярні автори цифрового контенту та їхня діяльність мають ознаки «цифрової харизми» з певними особливостями, які можливі в умовах розгортання їхнього іміджевого і лідерського впливу у віртуальному просторі.

Феномен харизми на всіх етапах життєдіяльності людства приваблював філософів, письменників, артистів, пізніше – соціологів і психологів: очевидно, що вона, харизма, існує і харизматичні люди існують: коли їх зустрічаєш, сприймаєш, за ними спостерігаєш і отримуєш потужне враження, то не маєш сумніву, що це вони, але пояснити або сформулювати таку феноменальну властивість або, точніше, унікальну комбінацію властивостей з науковою точністю завжди важко. У філософії та соціальних науках давньогрецький термін «харизма» вперше застосував німецький філософ та теолог Ернст Трьольч, але розвинув соціолог Макс Вебер, і саме з ним, в першу чергу, асоціюється вчення про харизматичне панування (Вебер, 1998). Але всі численні класичні теорії харизматичного впливу та підходи до його дослідження було запропоновано в доцифрову еру, а з появою інтернету, сучасних піар-технологій та нових медіа сутність залишилася, а природа, методи та інструменти змінилися – вже не йдеться про цілісну особистість, яка за рахунок своєї органічної, холістичної природи і екзистенціального змісту справляє враження. Йдеться про мозаїчне поєднання окремих чинників – мистецтва самопрезентації, наявності комунікативної або маркетингової мети, розуміння кон'юнктури і психолого-соціальних особливостей аудиторії та навичок володіння цифровими комунікаціями і налаштуваннями.

Доктор соціологічних наук, професор Лісеєнко О.В.

Дякую. В мене ще одне запитання. Стосовно використаних у джерельній базі науковців. Марія Вальорська та Іларіон Спасибо. Наскільки доцільно було саме цих авторів розглянути.

Городнюк Л. С.: Дякую за запитання. Так, саме робота Вальорської М. А. (2020) «Діпфейк та дезінформація» стала для нас корисною при аналізі застосування діпфейків. З доступом широкого загалу юзерів до продуктів штучного інтелекту виник вибух виробництва синтетичного контенту – онлайн-комунікація та її окремі складові модифікуються та трансформуються щодня. Сьогодні вже масово застосовуються діпфейки (від англ. deepfake – deep learning «глибинне навчання» + fake «підробка») – один з найбільш популярних різновидів синтетичного контенту, створеного з використанням нейронних мереж: це сфабриковані, змодельовані відео або анімовані зображення людей і подій, які насправді не відбувалися, або відбувалися іншим чином. За допомогою алгоритмів ШІ відео тепер можна підробляти швидко та відносно дешево, не потребуючи для цього спеціальних знань. Робота І.Спасибо (2014) «Щодо історії виникнення глобальної мережі Інтернет» містить правові аспекти і описує як восени 1991 року Україна отримала власний домен UA.

Кандидат філософських наук, доцент Рибка Н.М. (докторантка кафедри)

Людмила Степанівна, як ви думаєте, в чи відрізняється ступінь впливу на людину технологій в минулому і сьогодні?

Городнюк Л. С.: Дякую за запитання. Так, ступінь впливу технологій сьогодні кардинально відрізняється від минулого за швидкістю, масштабністю та глибиною проникнення в життя людини.

Основні відмінності. Темпи змін. Раніше технології залишалися незмінними протягом життя багатьох поколінь (наприклад, методи обробки землі або вогонь). Сьогодні ж революційні зміни (смартфони, ШІ) відбуваються протягом одного десятиліття, змушуючи людину постійно перенавчатися. Доступність та мобільність. Технології минулого часто були громіздкими та стаціонарними (перші комп'ютери займали цілі кімнати). Сучасні пристрої стали компактними, портативними та «носіями» (смарт-годинники, смартфони), забезпечуючи миттєвий доступ до інформації 24/7. Глибина психологічного впливу. Якщо раніше технології переважно полегшували фізичну працю, то сьогодні вони безпосередньо впливають на когнітивні процеси та психіку. Надмірне використання цифрових сервісів може викликати цифрову залежність, порушення уваги, стрес та соціальну ізоляцію. Зміна комунікацій. Колись спілкування було повільним (листи, телеграми) і переважно особистим. Зараз відеозв'язок та соціальні мережі роблять взаємодію миттєвою, але водночас «віртуалізують» її, змінюючи саму структуру людських стосунків. Робоче середовище. В минулому робота базувалася на фізичній праці; сучасність — це ера автоматизації та штучного інтелекту, де акцент зміщується на креативність та аналіз даних, але з'являються ризики витіснення професій.

Кандидат філософських наук, доцент Вraith Г. Я.

Хотілося почути вашу думку про поняття «цифровий слід».

Городнюк Л. С.: Дякую за запитання. Кожний учасник цифрового простору залишає цифровий слід (від англ. digital footprint) – сукупність даних про те, що він робив у мережі (і це не тільки про URL-посилання, а і про час, тривалість та інші ознаки перебування) (Волинець, 2016).

Цифровий слід диференціюють на активний – той, який цифрова людина лишає свідомо, за власною волею і бажанням (публікує, коментує, репостить, шукає, купує), та пасивний – дані, зібрані про людину автоматично, цифровою фіксацією її пошукової поведінки (це може бути неусвідомлений веб-серфінг, клацання на привабливі посилання, публікації тощо, які зустрічалися в мережі, а також на контент, яким ви цілеспрямовано цікавилися, але вважаєте цей акт конфіденційною справою чи приховуєте його). Провайдер, що надає вам послуги інтернет-зв'язку володіє усією історією і хронологією вашої інформаційно-пошукової поведінки, і це означає, що він знає все про ваше цифрове життя. Не треба під цим фактом розуміти навмисний чи спеціальний адресний інтерес, коли цифровий суб'єкт стає об'єктом стеження в кримінально-правовій практиці, в галузі кібербезпеки, створенні або запобіганні інформаційно-психологічних операцій. В решті випадків за споживачем інформації ніхто не слідкує уважно,

але історія пошукової поведінки суб'єкта фіксується . У першу чергу, цифрові аналітики стежать за користувачами для створення ефективної реклами і подальших прогнозів споживчої поведінки. Що встигли «назбирати» про вас і на основі яких показників вас таргетують, можна переглянути. «Збереження інформації про ваші дії допомагає нам робити сервіси Google зручнішими для вас... Це дозволяє персоналізувати наші сервіси, щоб ви могли, наприклад: швидше знаходити необхідну інформацію, дізнаватися про корисні для вас додатки, отримувати рекомендації контенту», – повідомляє нам Google (найпопулярніша із пошукових мереж) (*Мои дії в Google, 2025*) та запевняє, що в будь-який момент за бажанням ви зможете видалити всю історію пошуку, але цифрові сліди людини все одно залишаються на платформах, в архівах та базах даних. Особливо це стосується соціальних мереж, які фіксують «відбитки» людини в так званих цифрових тінях – скупченнях інформації інших людей, івентів, спільнот, де вас тегнули, згадали, відмітили як присутнього, іноді помилково чи випадково, але це стало складовою вашого збірного поведінкового портрету в мережі Інтернет – цифрового профілю, побудованого на активному цифровому відбитку (запропонованої інформації «про себе», біографічних даних, вказаних геолокаціях, зв'язках з іншими людьми), пасивному цифровому сліди (змісту і характеру пошукової та споживчої поведінки, смакам і вподобанням, листуванню, історії френдингу тощо) та інших характеристиках поведінки, які можуть сформувати психологічний, ціннісний та споживчий портрет людини, її картину світу, життєві установки, мрії, мету, силу та слабкості, бажання і примхи, орієнтири та можливі вектори розвитку.

Кандидат філософських наук, викладач Ткаченко К. В.

Скажіть, будь ласка, як ви використали поняття *Homo Digitalis* в своїй роботі?

Городнюк Л. С.: Дякую за запитання. Еволюційно-перетворюючий феномен Інтернету призвів до появи амбівалентного, але нерозривного співіснування людини у фізичному і цифровому світах. *Homo Digitalis* занурюється у віртуальний простір для того, щоб задовільнити всі свої сучасні потреби, він стає дигітально суцільним і вже не здатен існувати повністю поза межами інтернету. Цей процес дослідники назвали «ною позиційною перевагою штучності над природою». Цифрові інструменти (сервіси) та соціальні мережі радикально змінили не лише спосіб передачі інформації, але й саму соціальну тканину, сформувавши онтологічну систему «людина-гаджет», в якій людина нерозривно співіснує з цифровими пристроями як інформаційний та епістемний організм. В даній роботі ми уперше запропонували і розглянули явище цифрової дихотомії як екзистенційного стану розщепленості людини між аналоговим (тілесним, безперервним) та цифровим (дискретним, опосередкованим) модусами буття, що характеризується симультанною присутністю-відсутністю в обох вимірах та неможливістю повної локалізації в жодному з них. Цифрова дихотомія стає сутнісною характеристикою соціальної поведінки *Homo Digitalis* в режимі постійних переключень, зумовленою необхідністю одночасного перебування офлайн та онлайн, що призводить до

специфічних змін внутрішньої і зовнішньої поведінки людини, вносить корективи в усталені психічні та когнітивні процеси – мислення, сприйняття, увагу, пам'ять, уяву, зосередженість та, в перцептивному аспекті, створює ефект телеприсутності (парадокс видимості і ефемерності)..

В обговорення взяли участь:

Науковий керівник, доктор філософських наук, професор Борінштейн Є. Р.

У дисертаційному роботі наведено результати філософського дослідження феномену цифрової людини в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії. Тотальна цифровізація відкрила перед сучасною людиною безліч можливостей, створила нову систему відносин «людина-світ»: тепер будь-який аспект загальнолюдського буття неможливо уявити без залученості у цифровий вимір.

Обрана тема дисертації тісно пов'язана з науковою тематикою кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності «Розвиток творчої особистості в сучасному соціально-філософському пізнанні» (реєстраційний номер 0122U000076).

Метою дослідження є розуміння цифрової людини в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії. Базисними методами дослідження обрано системний підхід, діалектичний та контекстуальний методи, через застосування яких ми розглядаємо цифрову людину в онтології процесу та контексті еволюційних трансформацій. В дослідженні використано низку концепцій і теорій соціальної філософії, а також ресурс інших гуманітарних наук – культурології, соціології, психології, історії, економіки, маркетингу тощо.

Науковим завданням дослідження є філософське осмислення феномену цифрової людини в контексті еволюційних соціально-історичних та соціокультурних трансформацій, якими зумовлена її природа, сутність, соціальна поведінка та вектор подальшого розвитку.

Наукова новизна дисертаційного дослідження. Вперше в сучасному філософському дискурсі розглянуто цифрову людину в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії, на фундаменті чого розкрито сутнісні ознаки людини в цифрову добу; запропоновано терміни «цифрова дихотомія», «цифрова харизма», «аналоговий слід», які спрямовані на визначення характеристик цифрової людини; проведено соціально-філософський аналіз феноменів промпту і промптингу як цифрової комунікації між людиною та штучним інтелектом.

Треба відмітити значущість дослідження Людмили Степанівни Городнюк у контексті російської агресії. Цифрова експансія російських шизо-фашистів співпала в історичному часі з тривалою російсько-українською війною, а російські технології впливу, інформаційно-психологічна діяльність, пропаганда зумовили її. Мільйони людей покинули свої домівки, сотні тисяч загинули. Сучасна цифрова людина залишається екзистенційно вразливою, емоційною, чутливою, страждає, переживає втрати, радість, горе. Цифрові розширення не скасовують фундаментальної скінченності та крихкості людського буття. Як і

раніше, людина не може жити без осмислення свого існування, але цифрова людина живе в екзистенційному полі, яке швидко змінюється, що добре проаналізовано в роботі.

Вважаю, наукове дослідження аспірантки Городнюк Л. С. «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії» відрізняється науковою новизною та практичною значущістю та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 033 Філософія.

Рецензент, доктор філософських наук, професор Петінова О. Б.

Філософське осмислення феномену цифрової людини в контексті еволюційних соціально-історичних та соціокультурних процесів, якими зумовлена її природа, сутність, соціальна поведінка, мають актуальне значення для науки і практичної діяльності, оскільки вона, з власними світоглядними і ціннісними орієнтирами і екзистенційним баченням майбутнього, архітектор та драйвер цивілізаційних трансформацій.

Здобувачка Городнюк Л.С. об'єктом свого дослідження визначила онтологічну сутність людини у цифрову добу, а предметом – цифрову людину в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії.

Дослідження має міждисциплінарний характер. В процесі роботи авторка використала низку методів та підходів до дослідження означеної проблеми. Зокрема, системний підхід, метод діалектики та контекстуальний підхід, через застосування яких розглянула цифрову людину в онтології процесів та контексті еволюційних трансформацій. Через метод історизму дисертантка дослідила феномени еволюційного розвитку на тлі історичних подій та їхнього значення, а методом сходження від абстрактного до конкретного вибудувала причинно-наслідкові зв'язки історичних та глобальних подій і процесів з феноменами повсякденного, особистого і внутрішнього буття цифрової людини. Метод герменевтики застосовано до робіт значного числа вчених світу та України. Окрім того, в дослідженні використана низка теорій і концепцій сучасної соціальної філософії та 11 соціологічних досліджень міжнародних та українських соціальних інститутів.

Наукова новизна роботи полягає в дослідженні та аналізі вперше великої низки феноменів та особливостей цифрової доби.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в можливості їхнього застосування для розв'язання великого спектру наукових, педагогічних, практичних завдань у соціальній філософії, суспільних, поведінкових та людинознавчих науках, менеджменті, маркетингу, професійній орієнтації, соціальних комунікаціях та ЗМІ, роботі з персоналом, роботі з молоддю тощо, а також у запровадженні в освітній процес.

Висновок: дисертаційна робота на тему «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії» є багатоаспектним системним дослідженням цифрової людини та проблемного поля цифрової доби, виконане на високому теоретичному і методологічному рівні, і має практичну цінність. У дисертаційній роботі Городнюк Л.С. продемонстровано науково

обґрунтовані результати, кваліфіковано виконано всі поставлені наукові завдання, показано володіння методологією наукових досліджень щодо продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю.

Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Рецензент, кандидат філософських наук, доцент Поплавська Т. М.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю системного науково-філософського дослідження цифрової людини – суб'єктної рушійної сили науково-технічного прогресу та глобальних цивілізаційних трансформацій. Дослідження дисертантки є значущою спробою дати відповідь на питання, як сучасна людина трансформувала світ, і як ці трансформації змінили людину.

Науковим завданням дослідження є філософське осмислення феномену цифрової людини в контексті еволюційних соціально-історичних та соціокультурних трансформацій, якими зумовлена її природа, сутність, соціальна поведінка та вектор подальшого розвитку.

Дисертаційне дослідження Городнюк Людмили Степанівни, що має за мету розуміння цифрової людини в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії, є цілком самостійним і завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що є важливим внеском у розвиток сучасної соціальної філософії.

Особливістю стилю даної роботи є систематизація великого проблемного поля, послідовність формулювання конкретних, чітких, достатніх аргументів дослідження. Для дослідження використовується багатий методологічний ресурс: базисними методами дослідження обрано системний підхід, діалектичний та контекстуальний методи, через застосування яких ми розглядаємо цифрову людину в онтології процесу та контексті еволюційних трансформацій. В дослідженні використано низку концепцій і теорій соціальної філософії, а також ресурс інших гуманітарних наук – культурології, соціології, психології, історії, економіки, маркетингу тощо.

Робота є цілком самостійним і завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що є важливим внеском у розвиток сучасної соціальної філософії.

Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Доктор соціологічних наук, професор Лісєнко О. В.

Дисертаційна робота Городнюк Л. С. «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії» є актуальною, основана на нових

результатах, отриманих автором, і має практичну цінність. Здобувачем була проведена значна науково-дослідна робота. Вперше в сучасному філософському дискурсі розглянуто цифрову людину в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії, на фундаменті чого розкрито сутнісні ознаки людини в цифрову добу; запропоновано терміни «цифрова дихотомія», «цифрова харизма», «аналоговий слід», які спрямовані на визначення характеристик цифрової людини; проведено соціально-філософський аналіз феноменів промпту і промптингу як цифрової комунікації між людиною та штучним інтелектом.

Всі розділи дисертації представлені повноцінно, на високому професійному рівні, що свідчить про уміння автора самостійно формулювати проблему і дати власну оцінку шляхів її вирішення. Дисертаційне дослідження може бути представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Доктор філософських наук, професор Атаманюк З.М.

Дисертанткою було проведено багатоаспектний аналіз природи, особливостей буття, соціальної взаємодії, екзистенційних викликів цифрової людини в аспекті еволюційних трансформацій та контексті соціальних процесів. Дисертантка здійснила історико-філософський аналіз процесів, що визначили соціокультурну трансформацію Homo Sapiens у Homo Digitalis; подала визначення і розглянула сутнісні характеристики цифрової людини; дослідилл онтологічну сутність людини у цифрову добу; розглянула людський капітал як проблемне поле цивілізаційних змін; проаналізувала цінності цифрової людини; визначила базисні компоненти соціальної взаємодії Homo Digitalis –особливості і феномени комунікативного виміру; визначила соціально-філософські засади буття цифрової людини і штучного інтелекту в новій гібридній онтології як вектор цивілізаційних трансформацій та архітектоніку майбутнього; осмислила трансформацію віртуальної реальності та особливості кіберсоціалізації цифрової людини в українському суспільстві за часів російської агресії.

На мій погляд, дисертаційне дослідження є в достатній мірі аргументованим і науково обґрунтованим. Одне з безсумнівних переваг дисертанта є виважене ставлення до теоретичних основ роботи. Задачі, розглянуті в дисертації були успішно вирішені автором у процесі роботи. Таким чином, дисертаційне дослідження заслуговує позитивної оцінки і може бути рекомендовано до захисту.

Кандидат філософських наук, викладач Ткаченко К. В.

Методологія дослідження має міждисциплінарний характер. Базисними обрано системний підхід, діалектичний та контекстуальний методи, через застосування яких ми розглядаємо цифрову людину в онтології процесу та контексті еволюційних трансформацій. Онтологія процесу (діалектичний метод) передбачає, що соціальний світ, як і людина в ньому, перебувають в постійному русі, розвитку, динаміці змін, і дозволяє нам досліджувати об'єкти і процеси у взаємозв'язку як динамічні компоненти соціального світу, якими детермінована еволюція. Процесуальний підхід допомагає подивитися на цифрову людину як

на феномен постійних трансформацій та самотрансформацій у світі, який вона теж неспинно перетворює. Контекстуальний підхід розкриває феномен сучасного неоантропа як впливового чинника – суб'єкта та об'єкта діяльності – в макроконтексті соціально-історичних метаморфоз та перетворень.

Дисертаційне дослідження Городнюк Л. С. «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії» заслугоує на позитивну оцінку і може бути рекомендоване до захисту.

Кандидат філософських наук, доцент Вraith Г.Я.

Як уже зазначалося, дослідження має міждисциплінарний характер, тож у роботу залучено суттєву наукову базу не тільки філософії, а і інших гуманітарних наук. В контексті дослідження цифрової людини розглянуто цифрову людину в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії, на фундаменті чого розкрито сутнісні ознаки людини в цифрову добу. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для розв'язання великого спектру наукових, педагогічних, практичних завдань у соціальній філософії, суспільних, поведінкових та людинознавчих науках, менеджменті, маркетингу, соціокультурних практиках, професійній орієнтації, соціальних комунікаціях та ЗМІ, роботі з персоналом, роботі з молоддю, саморозвитку тощо, а також у запровадженні в освітній процес.

Дисертантка аргументовано викладає свої думки, робить посилання на значний масив джерел. Я доєднуюсь до думки колег щодо актуальності обраної теми. Вважаю, що представлена дисертація є самостійним і завершеним дослідженням і може бути рекомендована до захисту.

Кандидат філософських наук, доцент Рибка Н. М.

Соціальну взаємодію цифрової людини, вважає дисертантка, перенесено у цифровий простір, в онлайн-комунікацію, яка теж породжує усталені особливості часу. Вона слушно констатує, що головним продуктом цифрової доби стає цифровий контент, який в умовах новітнього інструментарію може поширюватися на максимально широку аудиторію, з ознаками масштабного медійного та інформаційно-психологічного впливу, які власне і формують цінності, картину світу і світогляд цифрових людей. Вона доводить, що онлайн-комунікація та нові медіа в їхньому цифровому розмаїтті є полем комунікативного ризику і психологічного травмування.

Вагомість представлених в дисертаційній роботі даних дає підстави оцінити її в цілому позитивно в теоретичному та практичному аспектах і рекомендувати до захисту.

УХВАЛИЛИ: на підставі обговорення дисертаційного дослідження Городнюк Л. С. «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії» міжкафедральний науковий (фаховий) семінар Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» затвердив

ВИСНОВОК

Актуальність дослідження. Феномен цифрової людини у сучасній філософії і міждисциплінарному гуманітарному дискурсі – надзвичайно актуальний і привабливий для вчених та соціальних практиків: цифрова людина є суб'єктною та рушійною силою науково-технічного прогресу та глобальних цивілізаційних трансформацій. Тотальна цифровізація відкрила перед сучасною людиною безліч можливостей, створила нову систему відносин «людина-світ»: тепер будь-який аспект загальнолюдського буття неможливо уявити без залученості у цифровий вимір.

Тому ми розглядаємо феномен цифрової людини, який в контексті історично-еволюційних процесів та подій, сформував цифрову парадигму і, відповідно, цифрову природу сучасної людини. Масовізація численних цифрових пристроїв – девайсів, гаджетів, а також їхнього програмного забезпечення – програм, онлайн-сервісів, додатків і застосунків (які швидко увійшли до числа першочергових потреб неоантропа), поява віртуальної реальності, а пізніше – і штучного інтелекту, сформували динамічну синтетичну, складно організовану онтологічну систему, в якій людина нерозривно співіснує з цифровими пристроями. Тобто, дослідження сутнісних базисів існування цифрової людини в сучасному суспільстві є найактуальнішою проблемою буття.

Феноменологія цифрової людини полягає, зокрема, в тому, що вона розвивається та трансформується темпорально і експоненційно, здивовуючи сама себе і ледве встигаючи фіксувати і теоретизувати власну трансформацію у всьому її розмаїтті. Практика (повсякденна цифрова діяльність мільйонів людей) випереджає теоретичні дослідження щоденними винаходами, постійними цифровими оновленнями та налаштуваннями, які відкривають нові просторові та комунікативні обрії, породжують нові форми та грані комунікації, соціальних інтересів та відносин, формуючи сучасну людину з новим світоглядом, новою епістемологічною позицією і онтологічними імперативами. Так само пришвидшено, як себе, сучасний Homo Sapiens змінює світ та активно втручається в сценарії розвитку майбутнього. Наука наздоганяє темпоралізоване життя цифрової людини і аналізує окремі феномени і напрямки, але, попри активний науковий, науково-популярний та публічний дискурс, залишається недослідженим значне проблемне поле філософського розуміння природи цифрової людини, її соціальної поведінки, нових онтологічних моделей, екзистенційних викликів.

Цифрова людина значно відрізняється від попередніх поколінь Homo Sapiens – способом мислити, способом приймати рішення, способом діяти, задовільняти власні і колективні потреби, навіть способом писати, читати та рахувати тощо, і саме вона, з власними світоглядними і ціннісними орієнтирами і екзистенційним баченням майбутнього – архітектор та оператор цивілізаційних трансформацій. Відповідно, розуміння цифрової людини – актуальний, пріоритетний напрямок сучасної науки і визначально важливе знання для розуміння всіх подальших процесів цивілізаційного розвитку.

Науковим завданням дослідження є філософське осмислення феномену цифрової людини в контексті еволюційних соціально-історичних та

соціокультурних трансформацій, якими зумовлена її природа, сутність, соціальна поведінка та вектор подальшого розвитку.

Наукова новизна дисертаційного дослідження зумовлена сукупністю визначених завдань, засобами їхнього вирішення та конкретизована у наступних положеннях.

Вперше в сучасному філософському дискурсі:

- розглянуто цифрову людину в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії, на фундаменті чого розкрито сутнісні ознаки людини в цифрову добу, а саме: гібридну ідентичність (одночасне існування у фізичному та цифровому просторах з глибоким взаємопроникненням цих станів один в одного), цифрову дихотомію (рефлексивний стан людини в режимі безперервної міграції між режимами офлайн та онлайн), інформаційну та епістемологічну залежність (в значенні делегування гаджетам пізнавально-знаннєвого функціоналу, інтелектуальних компетенцій, мисленнєвих актів), мережеву включеність як існування в стані перманентного увімкнення в цифровий світ, даність через дані (як проявленість у світі через цифрові та віртуальні дані, з якими людина значною мірою конститується), нову темпоральність (одночасність і багатозадачність замість послідовності, миттєвість комунікації, архівність досвіду, в якому все зберігається і нічого не зникає остаточно).

Уперше:

- запропоновано терміни «цифрова дихотомія», «цифрова харизма», «аналоговий слід», які спрямовані на визначення характеристик цифрової людини;
- проведено соціально-філософський аналіз феноменів промпту і промптингу як цифрової комунікації між людиною та штучним інтелектом.

Уточнено:

- контекстуальне поле «онтологічної системи «людина-гаджет», яке є єдиним нерозривним інформаційним та епістемним організмом;
- природу гіперстиції, що в кібернетичному тезаурусі формулюється як «наративи, здатні втілювати себе в реальність через дію петель зворотного зв'язку, що створюють нові соціально-політичні атрактори» (на прикладах новітніх гіперстицій людства – цифровій валюті Bitcoin та штучному інтелекті);
- базисну сутність построзумного інтелекту як еволюційованої форми штучного інтелекту.

Набуло подальшого розвитку:

- розуміння людського капіталу в цифрову добу в розмаїтті сучасних соціальних форм та феноменів – в поколіннєвому і віковому аспектах, специфіці суспільних відносин, розмаїтті соціальних модифікацій цифрової доби та з засад екзистенційних викликів людства;
- систематизація типології цифрової людини, відносно чого визначені: за їхнім ставленням до цифрового розвитку – технооптимісти, технопесимісти, технофіли, техномани, технофоби, «цифрові робінзони»; за цифровою адаптацією, досвідом та кіберсоціалізацією – цифрові «мігранти» та цифрові «тубільці»; за соціальною спрямованістю, характером соціальної зайнятості, стилем (образом) життя, який формувався в трансформаціях цифрової доби –

когнітаріат, прекаріат, саларіат, фрилансери, дауншифтери, цифрові кочівники, номади тощо;

- дослідження цифрового контенту як продукту життєвої творчості цифрової людини;
- розуміння технологічної сингулярності (впровадження Суперінтелекту) та перспектив соціокультурної сингулярності з засад екзистенційного бачення світу і людини в майбутньому.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в можливості їхнього застосування для розв'язання великого спектру наукових, педагогічних, практичних завдань у соціальній філософії, суспільних, поведінкових та людинознавчих науках, менеджменті, маркетингу, соціокультурних практиках, професійній орієнтації, соціальних комунікаціях та ЗМІ, роботі з персоналом, роботі з молоддю, саморозвитку тощо, а також у запровадженні в освітній процес.

Відомості про повноту надрукованих результатів автора:

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Городнюк Л. С. (2020). Проблеми створення позитивного іміджу в сучасному українському суспільстві. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. № 1. С. 18-26.

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.1.3>

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12721/1/Horodnyuk.pdf>

Ключові слова: імідж, іміджелогія, позитивний імідж, масові комунікації, самопрезентація, репутація, конгруентність.

2. Борінштейн Є.Р., Городнюк Л.С. (2024) Філософсько-антропологічний феномен Homo Digitalis як онтологічної системи «людина-гаджет». *Studies in History and Philosophy of Science and Technology*. Vol 33 (1). Дніпро. ст. 15-21.

DOI: 10.15421/272402

URL: <https://vestnikdnu.dp.ua/index.php/ifnit/article/view/182>

Ключові слова: цифрова людина, Homo Digitalis, людина метамодерну, цифрова антропологія, цифрова онтологія, соціальні медіа.

3. Городнюк Л. С. (2024). Цифрова дихотомія як нова історична дихотомія сучасної людини: Homo Digitalis між офлайн і онлайн. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Випуск 57, с 192. – с. 14-20.

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.57.2>

URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/57_2024/4.pdf

Ключові слова: цифрова людина, homo digitalis, філософія цифрового часу, футурологія, сучасна людина.

4. Городнюк Л.С. (2025). Цифрова харизма як феномен сучасної комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Випуск 61, с. 48–58.

DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.5>

URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/61_2025/7.pdf

Ключові слова: цифрова філософія, цифрова людина, homo digitalis, цифрова харизма, віртуальний простір, онлайн-комунікація, соціальний вплив.5. Городнюк Л.С. (2025). Цифрова людина в поколіннєвому аспекті та деяких

феноменах соціальної стратифікації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Випуск 56. Ст. 48-54.

DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v056.2025.8>

URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/56_2025/10.pdf

Ключові слова: цифрова людина, homo digitalis, філософія цифрового часу, цифрова філософія, когнітаріат, прекаріат, покоління цифрової доби, цифровий капітал.

Статті у науковому зарубіжному виданні

1. Borinshteyn Y., Horodniuk L. (2022). Some aspects of the influence to formation a word picture of an individual through the visual genres of media and art», *年中国艺术人类学研究会 [艺术人类学与民族发展] (2022年10月28日-10月30日) . - 中国蚌埠.. 544-550 p.p. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/16950/1/Some%20aspects%20of%20the%20influence%20to%20formation%20a%20word%20picture%20of%20an%20in%20dividual%20through%20the%20visual%20genres%20of%20media%20and%20art.pdf>*

Key words: picture of the world, outlook, cognitive bias, manipulation of mass consciousness, media culture.

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження здійснено у формі виступів та доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях: «Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави» (2023), «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» (2023), «Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах воєнного стану» (2023), «Освіта та соціалізація особистості» (2023, 2024, 2025), «Соціально-гуманітарні виміри правової держави» (2023), «STEAM-освіта: від теорії до практики» (2023), «Платон мені друг, але істина дорожча»: теоретико-практичні та методологічні аспекти розвитку сучасних гуманітарних наук» (2023), «У пошуку нових сенсів полікультурного світу. повоєнний діалог культур» (2023), «Соціальний капітал - основа консолідації суспільства» (Молдова – Україна), «History, political science, philosophy, and sociology: development trends in the 21st century» (Wloclawek, Poland, 2023), «Феномен соціальної консолідації у Центральній-Східній Європі: нові реалії та виклики» (Молдова – Україна, 2023), «Свобода як фундаментальна цінність української національної ідеї» (Одеса, 2023), «Південноукраїнські Наукові Студії» (2022, 2023, 2024, 2025), «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» (2023, 2024, 2025), «Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи» (2024), «Філософський дискурс XXI століття: зміст, перспективи, соціально-практичні виміри» (2024), «Інформаційне протиборство в умовах російсько-української війни» (2024), «Science, education, technology and society: global trends and regional aspects» (Tampere, Finland, 2025), «Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей» (2025), «Концепти соціокультурної трансформації сучасного

суспільства» (2023, 2025), «Історія та філософія освіти в незалежній Україні: освітні й освітньо-філософські аспекти формування історичної пам'яті» (2025), «Інформатика. Культура. Техніка» (2025), «Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті історичних подій XX-XXI століть» (2025) та інших.

Дисертаційне дослідження Городнюк Людмили Степанівни «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії» відповідає чинним вимогам до дисертацій і може бути рекомендована до захисту на здобуття її автором ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Результати голосування.

Результати голосування щодо рішення рекомендувати роботу Городнюк Людмили Степанівни «Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії» до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 033 Філософія.

Присутні – 8

«За» - 8.

«Проти» - немає.

Утримались – немає.

Голова

Науково-методологічного семінару
доктор філософських наук,
професор

Євген БОРІНШТЕЙН

Учений секретар

Наукового-методологічного семінару,
доктор філософських наук,
професор

Зоя АТАМАНЮК

